

Gieysztor, Aleksander

Adam Wolff (1899-1984)

Studia Źródłoznawcze 34, 139

1993

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Adam Wolff

(1899–1984)

Urodził się 11 lipca 1899 r. w Warszawie, w warszawskiej rodzinie księgarskiej z tradycjami literackimi. Studia uniwersyteckie podjął w 1917 r.; od listopada 1918 do 1921 r. był w wojsku. Już w 1921 r. zinventaryzował dokumenty pergaminowe w Muzeum Narodowym w Warszawie. W lutym 1922 r. skierowany został przez Marcelę Handlmana do sporządzania spisu urzędników mazowieckich 1370–1526 na podstawie materiałów w Archiwum Głównym. Uczęszczał na seminarium i zajęcia paleograficzne Jana Karola Kochanowskiego. Już jako uznany badacz uzyskał, przy życzliwości Stanisława Kętrzyńskiego, magisterium (1936 r.) i doktorat (1938 r.) na podstawie prac drukowanych przezeń znacznie wcześniej.

Rozpoczął swe publikacje „Formułą relacji w kancelarii mazowieckiej” w I tomie „Archeionu” (1927 r.). Potem szły rozprawy metodycznie ważne: „Starszeństwo urzędów” (1928) i „Metryka Mazowiecka, układ pierwotny, sposób rejestracji” (1929). Wydał „Mazowieckie zapiski herbowe” (1937). Na przełomie lat 1936/1937 przejął od J. K. Kochanowskiego przygotowywanie Kodeksu dyplomatycznego Mazowsza i prowadził je intensywnie w Archiwum Głównym, gdzie znalazł się już 1 stycznia 1924 r. jako praktykant. Przeprowadził w Archiwum Głównym lat trzydzieści aż do maja 1954 r. Znakomity paleograf i znawca archiwistyki staropolskiej, wytrawny badacz Mazowsza stracił w 1944 r.

cały swój warsztat. Zabrał się do odbudowy, a najpierw — Archiwum Głównego, gdzie kierował Oddziałem I. Pracował społecznie w Związku Bibliotekarzy i Archiwistów Polskich; prowadził referat archiwalny w Zarządzie Głównym i kierował sekcją archiwalną Koła Warszawskiego. Nie zaniedbywał także żeglarstwa, uprawianego od młodości (należał do polskiej reprezentacji olimpijskiej w 1927 r.).

Habilitował się w 1949 r. z zakresu historii Polski wieków średnich w Uniwersytecie Warszawskim, prowadził ćwiczenia wyższe z paleografii łacińskiej i metodyki wydawnictw oraz zajęcia z archiwistyki. W 1954 r. opuścił nie bez żalu służbę archiwalną i przeszedł do Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN, który mu powierzył kierownictwo Zakładu Edytorskiego, potem Dokumentacyjnego. W lipcu 1954 r. mianowany profesorem nadzwyczajnym; do przejścia w końcu 1969 r. na emeryturę, a potem aż do opadnięcia z sił na parę lat przed zgonem (7 II 1984 r.) skupił swój wysiłek na kilku przedsięwzięciach wydawniczych.

Z ocalonych przez Władysława Kuraszkiewicza wypisów przedwojennych i uzupełnień powojennych Adama Wolffa (36 ksiąg) powstały „Zapiski i rotły polskie XV–XVI wieku z ksiąg sądowych ziemi warszawskiej” (1950). Wydał „Księgę ławniczą miasta Nowej Warszawy” (1960) i „Księgę radziecką miasta Starej Warszawy” (1963) z najwyższymi wymaganiami edytorskimi. Doszły do tego „Źródła do dziejów Zamku Warszawskiego z lat 1313–1549” (1979). W toku prac edytorskich powstał Jego „Projekt instrukcji wydawniczej dla pisanych źródeł historycznych do połowy XVI wieku”, opublikowany w „Studiach Źródłoznawczych” (t. 1, 1957). Nie ustawał też w ogłaszaniu przyczynków do dziejów Mazowsza.

Szczególne znaczenie mają Jego „Studia nad urzędnikami mazowieckimi 1370–1526” (1962). Praca ta odtworzona w 1948 r. z pamięci autorskiej o spalonym 800-stronicowym rękopisie opartym na zniszczonej w 40% podstawie źródłowej, sprawdzona i uzupełniona w miarę możliwości jest jednocześnie świadectwem wierności nauce. Innym dowodem stały się wieloletnie starania Adama Wolffa o Słownik geograficzno-historyczny Mazowsza. Pod Jego okiem powstała kartoteka wypisów ze źródeł archiwalnych, kopalnia wiedzy i podstawa publikacji, z której pierwsze zeszyty ukazały się częściowo pod Jego redakcją¹.

Charakter wspaniałej prawości, umysł krytyczny, nie krył swego zdania. Wyznawał zasadę samoograniczenia się tylko do tego, co sądził, że jest najcenniejsze, do źródłowej podstawy poznania historycznego.

Aleksander Gieysztor

¹ por. A. Gieysztor, *Adam Wolff*, *Archeion* 80 1986, s. 317–319; A. Wolffowa, *Bibliografia prac drukowanych Adama Wolffa*, tamże s. 319–321.